

РОЗДІЛ 4 ТЮРКСЬКІ МОВИ

УДК 811.512.161'36

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.35.25>

НАРАТИВИ ТУРЕЦЬКОЇ ПРЕСИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

NARRATIVES OF TURKISH MASS MEDIA IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN-RUSSIAN WAR

Сорокін С.В.,*orcid.org/0000-0001-5014-8415**кандидат філологічних наук, професор,**проректор з навчально-виховної роботи**Київського національного лінгвістичного університету***Сачко А.Ю.,***orcid.org/0009-0008-3528-7861**студентка III курсу факультету східної і слов'янської філології**Київського національного лінгвістичного університету*

Засоби масової інформації є одним із тих джерел інформації, які дають нам змогу оцінити настрої суспільства або окремих прошарків суспільства в певній країні. У пропонованій статті йдеться про аналіз газетно-інформаційного дискурсу, представленого інформаційними замітками в турецькій друкованій пресі, яка має велику питому вагу в турецькому медіапросторі. У дослідженні проаналізовано вісімдесят статей, переважно формату інформаційної замітки, із провідних загальнонаціональних турецьких газет різного ідеологічного й політичного спрямування за період із 23.02.2022 р. по 16.03.2024 р. Мета здійсненого дослідження полягає у визначенні змісту й інтерпретації наративів турецької преси щодо російсько-української війни. Аналіз турецького інформаційного дискурсу з фокусом саме на проблемі висвітлення українсько-російської війни нині має максимальну актуальність, адже це не просто лінгвістичне дослідження, це дослідження через лінгвістику зрізу суспільної думки, а для країни, яка веде війну за виживання, важливо розуміти, хто є другом, хто підтримує, якщо не на рівні державної політики, то хоча б на рівні думок звичайних громадян чи окремих груп громадян. Отже, результати таких студій можуть мати вихід трохи далі меж власне лінгвістики, і ми маємо сподівання, що це дослідження дасть поштовх до вивчення політичного, газетно-інформаційного дискурсу не лише на ґрунті турецької, але й інших східних мов. У пропонованому дослідженні застосовано методіку фреймового моделювання, яку використано для побудови моделей з відповідними фреймами й слотами. На основі відібраного фактичного матеріалу було побудовано чотири продуктивні моделі. Перспективою подальших студій є розширення фактичної бази аналізу і включення до неї інших ширшого кола типів політичного дискурсу, зокрема й такого, що має не лише інформативний, але й аналітичний зміст.

Ключові слова: турецька мова, українсько-російська війна, інформаційний дискурс, газетна замітка, масмедіа.

Mass media is one of the informational sources that provide an opportunity to evaluate the disposition of the society or specific strata of the society in a certain country. This research paper deals with the analysis of informational newspaper discourse presented by newspaper articles. It should be mentioned that print media is of great importance in Turkish media landscape. 80 newspaper articles for the period from 02/23/2022 till 03/16/2024 from nationwide Turkish newspapers of different ideological and political nature were analyzed in this investigation. The research paper is aimed at the estimation of meanings and the interpretation of narratives in Turkish mass media in the context of Ukrainian-Russian war. The analysis of the Turkish informational discourse being focused on the problem of Ukrainian-Russian war is of great topicality because it is not simply a linguistic investigation, it is a cut of public opinion through linguistics. And for a country that wages war for survival it is very important to know who your friend is and who supports you if not at the level of state policy but at least at the level of the thoughts of common people or certain groups of citizens. So, the result of such studies can go further than simply linguistics and we hope that this investigation will give a boost for a deeper analysis of political and informational discourse not only in Turkish but also in other Oriental languages. In this paper we used frame modelling method for the construction of models with relevant frames and slots. The four models were built on the material picked up from Turkish newspapers. The perspective of further studies is the expansion of the actual analysis base and the inclusion of the wider range of political discourse types especially of those which have not only informational but also analytical content.

Key words: the Turkish language, Ukrainian-Russian war, news discourse, newspaper article, mass media.

Масмедіа нерідко є цінним джерелом інформації, що дозволяє нам зрозуміти як загальнодержавну політику певної країни, так і суспільні настрої, часто – настрої певних верств суспільства в різних розрізах (територіальному, професійному, релігійному тощо). Безсумнівно, в авторитарних чи автократичних державах така інформативність і репрезентативність суспільної думки в засобах масової інформації дуже сильно редукована, проте аналіз інформаційного (у нашому випадку – газетного) дискурсу дає певний матеріал для роздумів і навіть для висновків.

Україна давно вже втратила сегмент паперової преси (особливо щоденних газет), перейшовши більшою мірою на формат коротких електронних повідомлень у різного роду месенджерах або на формат електронної преси. Наскільки позитивною є така ситуація для інтелектуального розвитку суспільства й поступу суспільної думки, це дуже дискусійне питання. Ми більше схильні до того, щоб вважати таку ситуацію негативною. Водночас Туреччина дає нам доволі цікавий приклад ситуації, коли формат й обсяги друкованої газетно-інформаційної продукції принаймні порівняно з «доінтернетним» часом якщо й зменшується, то вельми незначними темпами: щоденні газети на десятки сторінок, їхній активний продаж, купівля й споживання населенням – типове явище для будь-якого міста Туреччини.

Станом на сьогоднішній день у Туреччині представлено більше тридцяти щоденних загальнонаціональних газет, які видаються друкованим способом (див. [11]). При цьому спектр їхнього політичного забарвлення доволі різний: від різко опозиційного (на зразок газети *Cumhuriyet* (Республіка), яка ідеологічно підтримує Народно-Республіканську партію, засновником якої був ще перший президент Турецької Республіки М. К. Ататюрк) до проурядового (на зразок газети *Milliyet* (Нація), яка активно просуває наративи Партії націоналістичного руху, що вже багато років входить до правлячої коаліції під керівництвом Партії справедливості й розвитку, очолюваної чинним президентом Р. Т. Ердоганом). Чимало нині є газет консервативних / правих з проісламським ухилом, як-от: *Yeni Şafak* (Новий світанок), *Doğruhaber* (Правдиві новини), *Yeni Akit* (Новий договір), *Yeni Mesaj* (Нове повідомлення), *Milət* (Народження), *Diriliş Postası* (Пошта відродження) та інші. Усі видання проісламського толку особливо «підняли голову» в період правління Партії справедливості й розвитку, яка насаджує у Туреччині помірні проісламські настрої, утім, така помірність із плином часу помітно жор-

сткішає і навіть радикалізується (ми вже писали про трансформації, які стають відчутними на рівні турецької мови, спричинені приходом до влади цієї партії у 2003 році). Крім загальнонаціональних газет, є ще й газети місцеві, кількість яких не піддається ліку.

Без сумніву, аналізуючи газетно-інформаційний дискурс у Туреччині, особливо політично забарвлений (інформаційний газетний дискурс переважно політично забарвлений), слід брати до уваги наявність у сьогоденній Туреччині цензури, а також різку поляризацію суспільства. Цю поляризацію, до речі, продемонстрували й результати президентських виборів у 2023 році, де голоси між чинним президентом Р. Т. Ердоганом і лідером опозиції К. Киличдароглу розділилися майже навпіл. Підтверджують таку поляризацію і результати останніх місцевих виборів, де правляча коаліція загалом зазнала поразки, отримавши більшість голосів у невеликих, особливо провінційних, містах і містечках центральної і північної Анатолії. Водночас опозиційна Народно-Республіканська партія отримала більшість голосів у західній і південній, проєвропейськи налаштованій частині Туреччини й у великих муніципалітетах (*büyükşehirler*): Стамбулі, Ізмірі, Анталії і навіть у столиці – Анкарі, а прокурдська Партія рівності народів і демократії взяла більшість місць у регіонах компактного мешкання курдського населення.

Перед початком основного викладу варто зробити ремарку, хоча це й цілком очевидно, що дискурс – це складний і неоднозначний феномен, дефініції якого різняться у працях різних лінгвістів. Науковці, що досліджують усну комунікацію, звертаються до вивчення різних типів дискурсу, які виникають у різноманітних сферах діяльності людини.

Один із типів дискурсу – політичний дискурс, який можна визначити: 1) як систему комунікації, що розглядається в її реальному та потенційному аспектах, де під реальним виміром розуміється поточна мовленнєва діяльність та її результати – тексти; 2) як соціальний діалог політиків, що формується в контексті функціонування політичних інститутів (засідання уряду, сесія парламенту, партійний з'їзд) [5, 2024, с. 37–40]. Кількість праць українських дослідників політичного дискурсу постійно зростає (див.: [1–10]). Високий рівень наукового інтересу до аналізу цього питання підтверджує його місце й важливість у сучасній лінгвістиці. Якщо звернутися до праць турецьких науковців, то проблематикою політичного дискурсу займаються Ф. Байрам, Й. Бінгол, Т. Севюк, М. Четін, Н. Алагьозлю та інші мовознавці.

Сучасний політичний дискурс характеризується низкою специфічних рис, однією з яких є використання ЗМІ для інформування та провадження власних наративів. На думку В. Прими [8, с. 289] політичні наративи – це історія, яку розповідають про політику. Вони створюються політиками та ЗМІ з метою впливу на громадську думку. Без сумніву, між власне політичним дискурсом як дискурсом інституційним й газетно-інформаційним дискурсом із політичним змістом навряд чи можна поставити знак рівності, проте єдність їхніх наративів очевидна. Оскільки питання проведення межі між різновидами дискурсу не є предметом цієї статті, ми залишаємо його для дискусій у контексті визначення типології та особливостей дискурсу.

Варто констатувати, що дослідження турецького політичного / газетно-інформаційного дискурсу політичного змісту, не надто поширені, а в українському тюркологічному мовознавстві їх немає (принаймні зафіксувати їх нам не пощастило). На нашу думку, аналіз турецького інформаційного й політичного дискурсу з фокусом саме на проблемі висвітлення українсько-російської війни нині має максимальну актуальність, адже це не просто лінгвістичне дослідження, це дослідження через лінгвістику зрізу суспільної думки, а для країни, яка веде війну за виживання, важливо розуміти, хто є другом, хто підтримує, якщо не на рівні державної політики, то хоча б на рівні думок звичайних громадян чи окремих груп громадян. Отже, результати таких студій можуть мати вихід трохи далі меж власне лінгвістики, і ми маємо сподівання, що це дослідження дасть поштовх до вивчення політичного, газетно-інформаційного дискурсу не лише на ґрунті турецької, але й інших східних мов.

Отже, мета пропонованого дослідження полягає у визначенні змісту й інтерпретації наративів турецької преси щодо українсько-російської війни. Матеріалом для дослідження турецького газетного дискурсу в контексті наративів українсько-російської війни стали вісімдесят статей з провідних турецьких газет різного ідеологічного й політичного спрямування: *Hürriyet*, *Posta*, *Sözcü*, *Sabah*, *Habertürk*, *Türkiye*, *Milliyet* за період із 23.02.2022 р. по 16.03.2024 р. (їхній реєстр наведено наприкінці статті). Реалізуючи мету, ми вдалися до використання низки методів: методу суцільної вибірки – для відбору фактичного матеріалу з провідних турецьких газет; методу компонентного аналізу – для аналізу й виявлення змістових наративів; методики метафоричного й фреймового моделювання –

для побудови моделей з відповідними фреймами й слотами. Слід підкреслити, що в дослідженні йдеться саме про інформаційний дискурс, якому властиве лише представлення певної події, переважно з посиланням на певні джерела, без аналітики. Політичний / інформаційний дискурс аналітичного змісту не став предметом пропонованого дослідження, хоча ми й зараховуємо його до перспектив подальших студій.

Основна частина. Повномасштабна російська збройна агресія проти України знаходить значний відклик у турецькій пресі, що цілком логічно, адже Туреччина є нашим близьким сусідом і багаторічним стратегічним партнером: таке стратегічне партнерство закріплено договорами на вищому рівні. Аналіз турецького газетно-інформаційного дискурсу дозволив нам зрозуміти ставлення турецької мовнокультурної спільноти до українсько-російської війни й структурувати наративи турецької преси у форматі фреймів і слотів, що описуються далі.

Фрейм 1. Російський наступ. Загальноприйнятим у турецькій пресі є переконання у тому, що росія веде жорстоку війну проти України та її народу. Аналіз відповідних інформаційних повідомлень, заміток, статей у турецькій пресі дозволив виокремити фрейм, пов'язаний із відбиттям у турецькій пресі дій росії. До фрейму входять слоти «Анексія та окупація територій», «Масовані атаки», «Використання зброї та жорстоких методів боротьби» та «Цілі росії у війні».

Слот 1.1. Анексія та окупація територій. У турецькій пресі превалює думка про те, що територія АР Крим – це українська територія, анексована росією у 2014 року. *Rusya Ukrayna'da yaşanan otorite boşluğundan yararlanarak 2014 yılında Kırım'ı ilhak etti* (PG, 2022) – *Скориставшись вакуумом влади в Україні, росія анексувала Крим у 2014 році.* Дії росії у турецькій пресі однозначно інтерпретуються як анексія (*ilhak*), а анексовані території належать саме Україні: *Rusya hâlâ ilerlemek istiyor, ancak dikkatinin kazanımlarını elinde tutmaya ve Ukrayna topraklarını ilhak etmeye yönelmesi muhtemel* (Hür. G, 2022) – *росія усе ще хоче просуватися вперед, але її увага найімовірніше буде зосереджена на утриманні своїх завойовань та анексії української території.*

У турецькій пресі нерідко можна натрапити на думку, що Туреччина визнає факт російського вторгнення та окупацію територій України: *Ukrayna işgal altındaki topraklarını geri istiyor ve Rusya sadece rakibine değil, aynı zamanda batıya da acı vermeye devam etmek istiyor* (Hür. G, 2022) – *Україна хоче повернути свої окуповані терито-*

рії, а росія хоче продовжувати завдавати проблем не лише своєму противнику, але й Заходу. Частотним є використання не лише словосполучення “*işgal altındaki topraklar*” («окуповані території»), а й “*işgalci birlikler*” («окупаційні війська»): “*Işgalci birliklerin Ukraynalı kadınlara karşı tecavüzü bir savaş aracı olarak kullandığı bildiriliyor*” (Hürr. G, 2022) – Повідомляється, що окупаційні війська використовують звалтування українських жінок як інструмент війни.

Слот 1.2. Масовані атаки. У турецькій пресі переважає думка про те, що Україна перебуває під постійними атаками, обстрілами та бомбардуваннями з боку росії. *Ukrayna'nın başkenti Kiev'e bağlı bölgeler Rusya ordusu tarafından ağır bombardımana tutuldu* (Hürr. G, 2022) – Райони Києва, столиці України, зазнали сильних бомбардувань з боку російської армії. Турецькі масмедіа визнають факт загибелі цивільного населення України від масованих ракетних атак і бомбардувань, здійснюваних окупаційними військами, використання ударних безпілотників іранського виробництва (*silahlı insansız hava aracı (SİHA)*), завдання немотивованих ударів по критичній інфраструктурі держави: *Rusya'nın, Ukrayna'nın Donetsk bölgesine bağlı Kostiantynivka şehrini hedef aldığı saldırıda 6 sivil hayatını kaybetti, 8 sivil de yaralandı* (Hürr. G, 2023) – Шість цивільних осіб загинули та вісім отримали поранення внаслідок російського обстрілу міста Костянтинівка в Донецькій області України. *Rusya, Mikolayiv'i vurdu: 1 ölü, 23 yaralı* (Hürr. G, 2023) – росія завдала удару по Миколаєву: 1 загиблий, 23 поранений. *Rusya son dönemde Ukrayna'ya yönelik SİHA saldırılarını artırdı.*

Слот 1.3. Використання зброї масового ураження та застосування жорстоких методів війни. Турецькі масмедіа визнають факт використання жорстоких і навіть неприпустимих методів ведення війни росією, використання касетних боеприпасів і форсфорних бомб: *Adli tıp uzmanları, insanların kafalarına ve göğüslerine gömülü küçük metal çiviler bulduklarını söyledi* (Sab. G, 2022) – Судово-медичні експерти заявили, що знайшли маленькі металеві цвяхи, які потрапили в голови й груди людей. *Haksız ve hukuksuz eylemi bir an önce durdurmaya çağırıyoruz* (Hab. G, 2022) – Ми закликаємо до негайного припинення несправедливих і незаконних дій. *Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski, video bağlantısı aracılığıyla NATO zirvesinde yaptığı konuşmada Rusya'yu bu sabah fosfor bombası kullanmakla suçladı* (Hürr. G, 2022) – Президент України Володимир Зеленський звинуватив росію у використанні фосфорних

бомб сьогодні вранці у своєму відеозверненні, під час виступу на саміті НАТО.

Слот 1.4. Цілі росії у війні. Турецька преса визнає, що росія прагне й надалі продовжувати воєнні дії в Україні, окупувати Донбас й інші території України: *Rusya, Ukrayna Savaşı'nda ikinci aşamaya geçtiklerini duyurdu. Gözler artık ülkenin doğusundaki Donbas'ta. Avrupa basınına göre Moskova yönetimi, Donbas savaşını kazanıp bölgeyi Kırım gibi ilhak etmeyi hedefliy* (Sab. G, 2022) – росія оголосила про перехід до другої фази війни в Україні. Тепер увага прикута до Донбасу на сході країни. За даними європейської преси, московська адміністрація прагне виграти війну на Донбасі та анексувати регіон, як Крим. Згадуючи наративи російської пропаганди на зразок «спеціальна воєнна операція», «денацифікація» тощо, турецькі газети переважно наводять їх у лапках (навіть там, де вони не становлять цитований матеріал), що опосередковано вказує на їхнє несприйняття авторами відповідних інформаційних заміток: *Putin, Aralık 2023'te Rusya'nın “özel askeri operasyon” olarak adlandırdığı operasyona ilişkin hedeflerinin değişmediğini söyledi. Rusya Devlet Başkanı, bu hedefler arasında aşırı sağın etkisini işaret eden ve asılsız iddialara dayanan “denazifikasyon” fikrinin ya da başka bir deyimle “Nazilerden arındırmanın” da dahil olduğunu ifade etti* (MG, 2024) – У грудні 2023 року путін заявив, що цілі росії у тому, що він назвав «спеціальною військовою операцією», не змінилися. Вони включають в себе ідею «денацифікації», або іншими словами «програма денацифікації», засновану на необґрунтованих звинуваченнях у впливі ультраправих, сказав він.

Фрейм 2. Відстоювання незалежності України. Україна чинить активний опір росії, має підтримку й військову допомогу як із боку Європи, Америки, так і Туреччини, яка є членом НАТО. Виокремлений фрейм складається з таких слотів, як «Методи боротьби України», «Підтримка Туреччини», «Підтримка інших держав», «Операції України на фронті» та «Санкції інших держав проти росії».

Слот 2.1. Методи боротьби України. У турецькій пресі можна натрапити на думку, що Україна має успіхи у використанні зброї як отриманої від закордонних партнерів, так і власного виробництва, застосовує новітні методи ведення бойових дій, має високу військову підготовку: *Ukrayna saldırıları engellemek için özel olarak tasarlanmış kendi insansız hava araçlarını satın aldı* (PG, 2023) – Україна отримала власні безпілотники, спеціально розроблені для запобігання

атакам. *Batılı müttefikler tarafından sağlanan alışılmadık 'akıllı' silahları, zırhlıları, en son tankları nasıl kullanacağını öğrendi* (PG, 2023) – Україна навчилася користуватися незвичною «розумною» зброєю, бронєю, новітніми танками, наданими західними союзниками.

Слот 2.2. Підтримка Туреччини. Туреччина підтримує Україну як зброєю, так і на дипломатичному рівні. Аналіз газетного дискурсу дозволив нам зробити висновок, що пріоритетне питання для Туреччини – забезпечення оборони України: *Bizim için önemli olan Ukrayna'nın savunmasını sağlamak... Biz savaş istemiyoruz... Bu bağlamda Ukrayna'ya her türlü askeri desteği sağlamak önemli* (Hab. G, 2022) – Для нас головне – забезпечити оборону України... Ми не хочемо війни... У цьому контексті важливо надавати Україні всіляку військову підтримку. Водночас слід зазначити, що Туреччина значної ваги надає функціонуванню так званого «зернового коридору». Тут доречною буде ремарка, що Туреччина й сама має фінансовий зиск від функціонування такого коридору, тому ця ідея підтримується на найвищому рівні: *Erdoğan ise görüşmede, tahıl koridorunun farklı gıda ürünlerini kapsayacak şekilde genişletilebileceğini belirtti* (Hür. G, 2022) – На переговорах Ердоган заявив, що зерновий коридор може бути розширений за рахунок інших продуктів харчування. Туреччина надає підтримку українським громадянам, постраждалим від наслідків воєнних дій, особливо найбільш вразливим верствам населення (наприклад, дітям-сиротам), а також виконує поередницькі функції між Україною і росією: *...yetimhanelerdeki çocukların tahliyesi için Ukraynalı yetkililer ile Türkiye İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Göç İdaresi'nin yaptığı görüşmeler sonrası, 159 yetim çocuk ve 26 bakım personelinin Türkiye'ye kabul edilmesi kararı alındı* (Sab. G, 2022) – ... після переговорів між українською владою та Міністерством внутрішніх справ, Міністерством закордонних справ, Міністерством у справах сім'ї та соціальних служб і Міграційною службою Туреччини було ухвалено рішення про прийом 159 дітей-сиріт та 26 осіб, які здійснюють догляд за ними, до Туреччини. При цьому Туреччина на загальнодержавному рівні підтримує територіальну цілісність і суверенітет України: *Türkiye'nin, Kırım ve deniz alanları dahil Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü tam olarak desteklediğini ifade eden Kaymakçı, Türkiye'nin bu savaşta stratejik bir konumda durduğunu vurguladı* (TG, 2022) – Заявивши, що Туреччина повністю підтримує територіальну

цілісність України, зокрема Криму та морських територій, (заступник міністра закордонних справ) Каймакчи підкреслив, що Туреччина займає стратегічну позицію в цій війні. *Açıklamada, "Baştan beri reddettiğimiz bu savaşın, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü ve egemenliğini tesis edecek şekilde sona ermesi için her türlü destek ve çabayı sürdürmeye devam edeceğiz."* ifadelerine yer verildi (AA) (Söz. G, 2023) – У заяві були зроблені наступні твердження: *«Ми продовжуватимемо надавати всіляку підтримку та докладати зусиль для завершення цієї війни, яку ми відхилили з самого початку, у спосіб, що забезпечить територіальну цілісність та суверенітет України»* (AA).

Слот 2.3. Підтримка інших держав. Туреччина відводить значне місце висвітленню інформацію про підтримку, яку Україна з перших днів повномасштабної збройної агресії отримує від країн та організацій усього світу, зокрема Німеччини, Великої Британії, Франції, Італії, НАТО, ООН, ЄС тощо: *Rusya-Ukrayna gerilimi had safhaya çıkarken, dünyadan Ukrayna'ya destek mesajları gelmeye başladı* (Hab. G, 2022) – У той час як напруженість у відносинах між росією та Україною досягла свого піку, з усього світу почали надходити звернення на підтримку України. У турецькому газетному дискурсі частотною є думка, що США надає суттєву фінансову й військово-технічну допомогу Україні: *ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, Ukrayna'ya aralarında Patriot hava savunma sistemlerinin de bulunduğu 1,85 milyar dolarlık askeri yardım yapacaklarını duyurdu* (Söz. G, 2022) – Державний секретар США Ентоні Блінкен оголосив про надання Україні військової допомоги у розмірі 1,85 мільярда доларів, зокрема систем протиповітряної оборони Patriot. *Biden, Almanya ve ABD'nin Ukrayna'ya desteklemek ve NATO'yu daha güçlü hale getirmek için çalıştıklarını vurguladı* (PG, 2023) – Байден підкреслив, що Німеччина й США працюють, щоб підтримати Україну й зробити НАТО сильнішим. *Rusya'nın saldırılarını "acımasız ve haksız" olarak değerlendiren Meloni, "Ukrayna'ya desteğimiz tam ve Rusya'ya derhal geri çekilmeye çağırıyoruz"* ifadelerini kullandı (PG, 2023) – Мелоні, який оцінив напад росії як «жорстокі та несправедливі», заявив: *«Наша підтримка України є повною, і ми закликаємо росію негайно вивести війська»*.

Слот 2.4. Операції України на фронті. Турецька преса активно висвітлює події на полі бою, зокрема детально описувала перебіг весняно-літнього наступу України у 2023 році: *Ukrayna Devlet Başkanı Vladimir Zelenskiy yaptığı*

açıklamada, Rus güçlerinin olağanüstü kayıplar verdiğini ifade ederek, “Durum çok karışık ve biz savaşıyoruz. İstilacıları bozguna uğratiyoruz ve Rusya’ya olağanüstü kayıplar verdiriyoruz” dedi (PG, 2023) – Президент України Володимир Зеленський заявив, що російські війська зазнали надзвичайних втрат і сказав: «Ситуація дуже складна, і ми боремося. Ми перемаємо окупантів і завдаємо росії надзвичайних втрат». Ву арادا Ukrayna, işgal altındaki toprakları geri almak için bu ayın başlarında başlattığı uzun zamandır beklenen karşı saldırıya devam ediyor (Hürr. G, 2023) – Тим часом Україна продовжує довгоочікуваний контрнаступ, який вона розпочала на початку цього місяця, щоб повернути окуповані території.

Слот 2.5. Санкції інших держав проти росії. Турецькі масмедіа не оминають увагою західні санкції проти країни-агресора: *Yaptırımlar arasındaki en dikkat çeken kararlar arasında ise İngiltere Başbakanı Johnson’un açıkladığı 3 Rus oligarka yönelik yaptırımlar bulunuyor (Hab. G, 2022) – Серед найяскравіших рішень щодо санкцій – санкції проти трьох російських олігархів, оголошені прем’єр-міністром Великої Британії Джонсоном.* Наведений приклад характеризує схвалення турецькою пресою введення санкцій, що підтверджує матеріал газети, яка дає позитивну оцінку цим діям.

Фрейм 3. Українські біженці в умовах війни. Через українсько-російську війну українці були змушені шукати прихисток на території інших держав, тому Туреччина активно допомагає таким громадянам. До цього фрейму входить слот “Біженці в умовах війни”.

Слот 3.1. Біженці в умовах війни. Через війну українські жінки, які проживали на особливо небезпечних територіях, були змушені їхати закордон. Турецькі газети активно висвітлюють ситуації, коли Туреччина приймає такі категорії громадян і надає їм підтримку: *Türkiye’de yeniden doğdu! Savaştan kaçan Ukraynalı kadınları hayata bağladı (PG, 2023) – Відродилися в Туреччині! Українські жінки, які тікали від війни, знайшли нове життя в Туреччині.* До речі, за даними Агенції у справах біженці ООН, станом на 30 вересня 2022 року в Туреччині налічувалося 145 тисяч українських біженців [12].

Фрейм 4. Маніпулятивні матеріали. росія веде активну пропагандистську роботу в усьому світі, яка є елементом інформаційної війни, зокрема, вдається до написання замовних матеріалів, які містять маніпулятивні вислови й думки, що мають значний вплив на той прошарок населення

Туреччини, який не має чіткої проєвропейської позиції. Цей фрейм складається з таких слотів, як «Дипломатичні переговори з росією», «Передача українських територій росії» і «Операції України на території росії».

Слот 4.1. Дипломатичні переговори з росією. Турецькі масмедіа відводять місце мирним переговорам як шляху до припинення війни: *...Di Maio, “Ateşkesten önce bir barış konferansını teşvik etmemiz gerekiyor. Barış için en çok çalışan ülke Türkiye ki iki tarafla da konuşabiliyor.” dedi ... (Sab. G, 2022) – Ді Майо сказав: «Ми повинні сприяти проведенню мирної конференції до припинення вогню. Країна, яка найбільше працює заради миру, – це Туреччина, яка може розмовляти з обома сторонами».* Лунають думки про те, що вирішенням війни може бути прийняття Україною нейтрального статусу: *Planda, Kiev’in tarafsızlığını ilan etmesi ve askeri güçlerinin sınırlarını kabul etmesi durumunda Rusya’nın ateşkes ilan ederek çekileceğini aktarması dikkat çekti (Söz. G, 2022) – Показово, що в плані зазначалося, що якщо Київ оголосить про нейтралітет і визнає межі своїх збройних сил, росія оголосить про припинення вогню і виведе війська.* Відводиться місце альтернативним планам мирного врегулювання, наприклад тому, який обстоюється Китаєм і Бразилією: *Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi, Münih Konferansı’nda yaptığı konuşmada Çin’in barış ve diyalog tarafında olduğunu ifade ederek... (PG, 2023) – У своєму виступі на Мюнхенській конференції міністр закордонних справ Китаю Ван Ї заявив, що Китай виступає на стороні миру і діалогу.* Турецька преса, поряд із згадуваними вище кроками щодо роботи зернового коридору, нерідко на своїх шпальтах відводить місце ініціативам президента Р. Т. Ердогана щодо дипломатичних заходів і мирних переговорів: *Erdoğan Rusya-Ukrayna savaşına dair “Savaşın adil ve kalıcı bir barışla sona erdirilmesi için diplomasiye ve diyaloga şans verilmesi gerektiğine dair görüşümü muhafaza ediyorum” ifadelerini kullandı (MG, 2024) – «Я дотримуюсь думки, що дипломатії та діалогу слід дати шанс закінчити війну справедливим і довготривалим миром», – сказав Ердоган про російсько-українську війну. Öte yandan barışın inşası için daha önce İstanbul’da kurmuş olduğumuz müzakere masasını yeniden tesis etmeye de hazırız (MG, 2024) – З іншого боку, ми готові повернутись за стіл переговорів, який ми вже організували в Стамбулі для досягнення миру.*

Слот 4.2. Передача українських територій росії. Турецька преса нерідко торкається питання про можливість досягнення миру шляхом передачі

частини окупованих / анексованих територій росії: *Norveç'in Verdens Gang (VG) gazetesinin haberine göre, NATO Genel Sekreteri Kabine Direktörü Jenssen, Arendal kentinde katıldığı bir panelde Ukrayna'nın topraklarının bir bölümünü Rusya'ya vermesi karşılığında NATO üyesi olabileceğini söylemişti* (Söz. G, 2023) – *За повідомленням норвезької газети Verdens Gang (VG), директор офісу генерального секретаря НАТО Єнссен заявив на засіданні круглого столу в Арендалі, що Україна може стати членом НАТО в обмін на передачу частини своєї території росії.*

Слот 4.3. Операції України на територію росії. Темата інформаційних заміток стають також удари України у відповідь по російській території: *Ukrayna, özellikle başkent Moskova'ya insansız hava araçlarıyla (İHA) saldırılar düzenleyerek savaşı Rusya topraklarına taşıyor* (TG, 2023) – *Україна переносить війну на російську територію, організовуючи атаки за допомогою безпілотних літальних апаратів (БПЛА), особливо на столицю росії Москву.* У турецькій пресі натрапляємо на думку, що Україна наносить удари по військових об'єктах росії: *Ukrayna ordusunun son hedefi Moskova yakınlarındaki askeri fabrika oldu* (TG, 2023) – *Останньою ціллю української армії став військовий об'єкт поблизу Москви.* *Ukrayna ordusu savaşı Rusya'ya taşıdı.* (TG, 2023) – *Українська армія перенесла війну до росії.*

Висновок. На основі відібраного фактичного газетного матеріалу було побудовано чотири моделі, опис яких здійснювався через аналіз таких їхніх елементів, як фрейми і слоти. Ми з'ясували, що найбільш продуктивними моделями є РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – це РОСІЙСЬКИЙ НАСТУП, РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – це ВІДСТОЮВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ, що демонструє визнання турецькою пресою росії як країни-агресора й поширює наратив, що Україна веде активну боротьбу й має підтримку іноземних держав, зокрема Туреччини. Установлено, що не кожна модель може мати розгалужену слотову структуру, зокрема модель РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – це УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ, що зумовлено її непродуктивністю у турецькому газетному дискурсі.

Варто особливо підкреслити, що турецька преса, на відміну від преси в багатьох інших кра-

їнах Сходу (на зразок КНР), відводить чимало місця на своїх шпальтах інтерпретаціям саме української сторони, не пропускаючи їх через сито державної цензури, при цьому твердження російської сторони, особливо абсурдні (як-от: «денацифікація»), поміщають у лапки. У багатьох країнах, які мають проросійську орієнтацію, ситуація є діаметрально протилежною. Попри те, що газетно-інформаційний дискурс (газетна замітка, газетне повідомлення) переважно позбавлений конотацій і майже не дозволяє виокремити оцінний фактор (на відміну від, скажімо, аналітичних типів дискурсу), із формату представлення подій ми можемо зробити очевидний висновок про переважно негативне або різко негативне ставлення значної частини турецького суспільства до дій, які вчиняє росія на території України.

Слід зазначити, що попри окремі думки й погляди різних верств турецького суспільства, Туреччина, особливо на загальнодержавному рівні, далека від чітко вираженої проукраїнської позиції, хоча й підтримує на словах територіальну цілісність і суверенітет України. Водночас вона далека й від підтримки дій росії. Причини цього лежать у сферах економіки й геополітики: сфера туризму й торговельний оборот з росією, вигоди Туреччини від війни нерідко спричиняють “нейтралізацію” її позиції. Крім того, дається взнаки й активна робота російської пропагандистської машини й фабрик чат-ботів: дослідження моделі РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА – це МАНІПУЛЯТИВНІ МАТЕРІАЛИ свідчить про те, що росія веде активну інформаційну війну, яка є частиною проросійської пропаганди, зокрема, вдається до публікації замовних матеріалів, що містять маніпулятивні заяви й наративи, які мають значний вплив певні прошарки турецької громадськості, особливо тих людей, які є електоральною базою правлячої коаліції.

Отриманий нами матеріал і здійснений аналіз не є вичерпними, для доповнення «картини» бачення турецькими громадянами української-російської війни слід проаналізувати не лише газетно-інформаційний дискурс, але й дискурс аналітичний й власне політичний (наприклад, судження політиків різних таборів, відбиті в їхніх промовах), а також дискурс побутовий. Ці завдання перебувають серед перспектив наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.
2. Волянчук І. О. Політичний дискурс в умовах російсько-української війни: лінгвістичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 47–52.
3. Вусик Г. М. Сучасний політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. № 2 (12). С. 213–217.
4. Загнітко А. П. Сучасний політичний газетний дискурс: риторика і синтаксис. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. 2007. Т. 16. С. 190–193.
5. Ільченко Т. Особливості перекладу політичних промов у сучасному інформаційному просторі. *Молодий вчений*. 2024. № 1 (125), С. 37–40.
6. Кобзева О. О. Структура та функції політичного нарративу “вибори президента”. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2001. № 38. С. 161–165.
7. Курбан О. В. Бойові нарративи в системі сучасних геополітичних інформаційних війн (досвід російсько-української гібридної інформаційної війни 2014–2021 рр.). *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2021. № 27 (3). С. 149–158.
8. Прима В. В. Політичний та діловий нарративи як філологічні проблеми. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 208. С. 289–292.
9. Шевчук Н. Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2013. № 1. С. 263–269.
10. Zhabotynska S., Velivchenko V. New media and strategic narratives: the Dutch referendum on Ukraine–EU Association Agreement in Ukrainian and Russian Internet blogs. *European security*. 2019. № 28 (3). С. 360–381.

ДОВІДКОВІ ДЖЕРЕЛА:

11. Gazeteler: Habere giden en kısa yol. URL: www.gazeteler.com
12. UNHCR: Türkiye Bilgi Notu. URL: <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2022/11/Bi-annual-fact-sheet-2022-09-Turkiye.pdf>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ:

- Hürr. G** – Hürriyet Gazetesi
PG – Posta Gazetesi
Söz. G – Sözcü Gazetesi
Sab. G – Sabah Gazetesi
Hab. G – Habertürk Gazetesi
TG – Türkiye Gazetesi
MG – Milliyet Gazetesi